

XI.

Henric Christopher Glahns

Forsøg

til

en Afhandling

om

Grønlandernes Skikke

ved

Hvalfiskeriet.

I Grønland gives mange Arter af Zvale. Blant disse ogsaa den rette Grønlandſke ⁽¹⁾. Den er vel ikke den ſtorſte, men dog den nyttigſte. Dens Speſ og Barder ⁽²⁾ ere ſaa begierlige, at Europæerne udruſte hele Floder, for at opſøge den, baade under Spidsbergen og Grønland. Hollænderne aleene komme aarlig i Strat Davis ⁽³⁾ med 40 til 50 Skibe, og endnu flere gaae paa Hvalfangſt paa den øſtre Side af Grønland og under Spidsbergen; hvortil og nogle Skibe ſendes, for at ſlaae Kobber paa Iſen ⁽⁴⁾. Uagtet dette, fanges den rette Zval dog ikke i alle Diſtricter i Grønland. Paa de fleefte Steder holder den ſig ſaa langt ude i Soen, at Grønlanderne ſaae den ſielden at ſee. Hænder det ſig, at een eller flere komme uforvarende ind i en Fiord, ſaa ere de dog ſaa uſtadige, at de ikke lade ſig fange; at jeg ikke ſkal tale om,

M m 2

at

(1) *Balæna vera Zordragerii.*

(2) Barder vulgo Fiſtebeen ere ikke Been af Hvalen, ikke heller Finner, men ſidde i Overkiſten i ſteden for Tænder. De ſtorre Hvale have over 500, ſom kunne tages i Handelen; og en utroelig Mængde, ſom Kiobmanden ikke tager imod. De, ſom ere under 3 Fod eller $1\frac{1}{2}$ Alen, modtages ikke. Fra 3 Fod til 6 Fod kaldes Undermaals; de fra 6 Fod til den ſtorſte Længde, ſom, ſaavidt jeg har erfaret, er 16 Fod, kaldes Maals-Barder.

(3) Det Sund, ſom ſkiller Grønland fra Nordamerika, kaldes af de Søefarende Strat Davis. Heraf kommer det, at Søefolk kalde alle de Skibe, ſom gaae paa Hvalfangſt paa den veſtre Side af Grønland, item de Handelsſkibe, ſom beſøile Landet, Strat-Davis-Sarere.

(4) Paa den veſtre Side af Grønland, ſom vender ud til Strat Davis, fanges ei Kobber af Europæerne.

at Grønslænderne ere paa flige Steder ubevante baade til at angribe og dræbe dem. Underledes har det sig ved Amertlof (1). Den har den Forret fremfor alle andre Fjorde i Grønland, saavidt jeg veed, at Hvalene aarlig søge ind i den. Det er ligesom de der vilde hvile sig fra en lang Reise, og ligesom de vilde samle nye Kræfter, førend de gif længere Nord paa. Naar de komme Syd fra, lade de sig see i Mundingen af Amertlof henved midt i December (2), og opholde sig der indtil midt i Martii. I den Tid vrimler Fjorden af Hvale; dog er der stor Forskiel paa Aarene. Undertiden komme de i større, men i andre Aar i mindre Mængde. Naar de have tilbudet sig Amertlofferne, gaae de bort igien, og begive sig til Disco og længere Nord. Der er det egentlig, at de europæiske Hvalfangere søge dem, og de derom boende Grønslændere fare og undertiden selv paa Hvalfangst. Men Amertlofferne gjøre denne Fangst til deres Hovedsag.

(1) Saa kaldes en Fiord, som ligger paa den 66de Grad nordlig Bredde. Den tilligemed flere Fjorder indbefattes paa Kortene under det Navn af Veyderfiord. De bekendteste ere: α) Jffertlof. I Mundingen af denne Fiord ligger den bekendte De Nepisene, hvor en Fæstning blev anlagt i Kong Friderik den Fierdes Tid, som igien blev sloiset, da Kong Christian den Sierte kom paa Tronen. β) Amertlof, bekendt af sine Hvalfiske, som aarlig søge ind i den, og opholde sig der fra midt i December til midt i Martii Maaned. Den har givet hele Districtet Navn. Efter den blev og den Bygning kaldet, som i Aaret 1759 blev opreist i Districtet paa Affumint. γ) Skibshavn-Dugten, paa hvis søndre Side Holsteinsborg nu staaer, efter at denne Bygning blev i Aaret 1764 flyttet fra Sydbay; og paa hvis nordre Side den Bygning Amertlof stod, førend den i Aaret 1767 blev nedrevet, flyttet over til og indlemmer med Holsteinsborg.

(2) Hvalene komme i December Syd fra. I Førsningen, de lade sig see i Amertlof, ere de heel ustadige og flye, men slaae sig siden til Rolighed, indtil de igien faae Reisegriller. Dette, saavel som Dagenes Korthed, forvoelder, at Grønslænderne ikke gierne tage ud paa Hvalfangst førend midt i Januarii.

sag. Vel komme Hvalene til dem i den allerhaardeste Vinters Tid; men da der paa samme Tid ikke er meget andet at forhverve, gribe de til denne Fangst, som giver dem god Fordeel, naar den ellers vil lykkes. Det er altsaa i dette District, man skal faae Indsigt i Grønlandernes Maade at fange Hvalfiske paa; og her er det alene, at man ret kan lære deres Skikke ved Hvalfiskeriet ⁽¹⁾. I begge Deele er dog foregaaet nogen Forandring, siden Mission og Handelsplads ere anlagte i Districtet. Dog kan den ikke være stor, ei heller anden, end at man let har kunnet faae den at vide, da det er kun 13 Aar, siden Danske Folk kom til at boe i dette District. Jeg har derfor holdt det for min Skyldighed, at meddeele Publicum en Efterretning, som det ikke kunde kræve af nogen med større Ret, end af mig. Imidlertid har jeg dog ikke kunnet, saa gierne som jeg har ønsket, fuldkommen udarbejde en fuldstændig Historie om Grønlandernes Hvalfiskerie, og de Skikke eller Love, som angaae samme; men en Deel Materialier har jeg samlet, og gjør med dette Stykke en Begyndelse til deres Bekjendtgjørelse. Det er egentligen uddraget af en Dagbog, som jeg har holdt fra første Julii 1767 til sidste Junii 1768, og udgør den femte Aargang af mine til det høilovlige Missions Collegium hiemsendte Dagbøger. Skulde Dette Forsøg finde det Bifald, som mit Forsøg om Testamenter ⁽²⁾, skal jeg stræbe, at bringe mere i den Orden, at det kan lægges Publicum for Dinene. Især tør jeg love dem ihermonieriske Jagttagelser for de sex Aar, som

M m 3

jeg

(1) Ved Skikke forstaaer jeg saadanne Sæbbaer, som ved lang Brug have erhvervet sig som en Art af en Lovs Myndighed, naaget Overtræderen ikke kan straffes, efterdi Grønlanderne ere et frit Folk, som ikke veed af nogen Dyrighed at sige.

(2) Dets fulde Titel er: Forsøg til en Afhandling om Testamenter til almindelig, men især til Grønlands, Nytte.

jeg tjende i Landet; en Dagbog over Bindens og Veirets Forandringer i Grønland for flere end ti Aar, hvilken Forfatteren har foræret mig; og maake tillige mine egne Dagbøger, med andre Arbejder, som næsten ere færdige til Trykken.

Om Grønlandernes Skikke ved Hvalfiskeriet.

§. 1.

Den, som lægger Blæren ⁽¹⁾ til ved Hvalfiskeriet ⁽²⁾, faaer Eren for den dermed fangede Hval. Den kaldes hans, og han siges at have fanget den. Dog har han ei større Deel i den, end de andre, som hielpede til at dræbe den, eller komme til den, efter den er dræbt.

Grunden til denne Lov, eller Sædvane, om man saa behager, synes at være denne: At siden den, som har Blæren, gemeenlig er en Mand, som enten allerede er, eller agter at gjøre sig ærværdig, saa er han derved forbunden at have noiere Omfarg for, at noget bliver fanget; hvoraf følger, at han maa være sparsom paa Dagene, naar Bind og Veir er godt, at Intet da skal blive forsomt; at han

(1) De saa kaldte Blærer, som bruges ved Hvalfiskeriet og Kobbefangsten i Grønland, ere opbleste Kobbehunder. Noiere Beskrivelse skal ved en anden Leilighed gives.

(2) Ved Hvale forstaaes overalt i denne Afhandling den rette grønlandske Hval, *Balaena vera Zoodragerii*; og ved Hvalfiskerie og Hvalfangst det Fiskerie og den Fangst, som gaaer ud paa den; Saa at her ikke handles om Grønlandernes Skikke, naar en Nise, en Hvidfisk, Finnefisk, Cenhiorning, eller andre slige Hvale blive fangede. Den rette Hvalfisk fanges ikke almindeligen i alle Districter i Grønland; og det er kun i Amerelofs District, hvori Holssteinsborg ligger, at Grønlanderne gjøre Hvalfangsten til deres Hovedsag.

maa opmuntre De andre til det samme; at han maa bruge sin egen Konebaad ⁽¹⁾, og, i steden for den Skade, han tager derved, lade sig nøie med den Ære, han haver af at tiene det Almindelige, og den Høiagtelse, samtte besifer ham, som en særdeles god og nyttig Borger; at dersom hans egen Baad ei er i behørig Stand, eller han selv er endnu saa ung, at han ikke endnu haver tillagt sig selv nogen, da at overtale sine Venner til at gjøre Udlaan; at han om Sommeren maa være sig om Kobbe-Remme ⁽²⁾ til at sye Blæren med, og til at binde den til Harpunen med; at han om Vinteren maa have Umage med at sye hiin og gjøre denne færdig; at han maa, det Gud forbarme sig! enten selv skaffe, eller hos en Angekof ⁽³⁾ eller anden tilkøbe sig gode Amuletter, til at kraftiggjøre Blæren med. m. v.

Skiont nu Ingen kan nægte, at denne Vedtægt fører megen Nytte med sig, synes den dog at have kunnet været bedre, dersom den havde forbunden den, som vilde have Æren for Fisken, og hvis

Fisken

(1) Konebaade kaldes Grønlandernes store og lange Baade, i hvilke de føre deres Boehave. De Danske have givet dem dette Navn, fordi de roes af Fruentimre; og det vilde være en Skam, om nogen Mandsperson vilde roe paa dem, undtagen ved Hvalfangsten. Endda roe de ikke med Konebaads-Narer, eller med Nyggen til Forstavnens, men med smaae Haand-Narer (Angár), og Afgifter vendende mod Baadens forreste Ende.

(2) Kobbe-Remme, saa kaldte af de første Danske, enten fordi de Kiæres af Kobbekind, eller bruges til Kobbefangsten; thi at de bruges til Windfler, og til Traad, at sye Hvalfiske-Blæren med, og sligt andet, var ei noget, som saldt dem saa strax i Dinene.

(3) Angekofferne ere at ansee som Grønlandernes Geistlige. De kunne og i visse Maader kaldes deres Læger. Der gives Angekut af begge Køn, ligesom og Illiseerlut (Heremestere, Herer). Saa meget, som Angekut æres, saa meget hades Illiseerlut af Grønlanderne, saasom de ansee dem som det menneskelige Kønns Fiender, der gjøre ikke andet end Ondt, og tage Livet af godt Folk.

Fisken skulde kaldes, at han ei alene skulde lægge Blæren med alle Tilbehor til, men endog nødvendig lægge Baad til, eller og deels Vren med den, som gjorde Udlaan paa Baad; thi det er unægtelig meget meere bekosteligt, at bruge sin Baad, som ved Hvalfiskeriet tager altid Skade ⁽¹⁾, og undertiden staaes itu ⁽²⁾, end at lægge Blære og Harpun til. Uden man vil sige, at enhver stræber jo at have gode Baade, og derfor behøves ei saa store Opmuntringer til at lægge sig efter dem, som til at anskaffe Hvalfiskeblærer, som vel lettere kunne have; men havees dog ikke saa almindeligen, fordi kun saa flotte om, og, af disse saa, færre kunne sye disse Blærer; og dog laver Jægen sig til Hvalfangsten, førend enten Blæren er syet, eller man vist veed, at den bliver syet.

§. 2.

Alle de, som hielpede til ved Hvalfangsten, have lige Deel i at flendse ⁽³⁾. Endog de, som ingen Deel have taget i Arbeidet, miste dog derfor ikke deres Ret til Flendningen, om de ellers komme til Hvalen, førend den er اسپillet.

I denne Skik er ingen Ubillighed, dersom de, der ikke have taget Deel i Hvalfangsten, boe paa det Sted, hvorfra Hvalfiskeriet drives; thi i saa Fald ere de enten duelige til anden Fangst, eller af Alder eller Sygdom udelige. Ere de til anden Fangst duelige, da ere de vist ikke ledige, omendskiont de ere ikke
med

(1) Af de Herrer Egeders Skrifter veed man, at Konebaadene ere overtrukne med Skind. De maae altsaa strax drages op paa Land, saasnart de ikke bruges, hvorved Skindet kan ikke andet end tage Skade.

(2) I Aaret 1767 slog en Hvalfisk, i det den blev stukken, en Konebaad ganske itu.

(3) At flendse er: at spille Speel, Risd og Varder af en Hval.

med Konebaadene ⁽¹⁾. De ere ude i deres Kajacker ⁽²⁾, for at fange Sæle, som, efter Landets Skik, uddeles, paa den Aarets Tid, til Alle. Paa denne Maade arbeide disse ikke mindre for det Almindelige, end de, der ere paa Hvalfangsten, hvilke ved deres Hiemkomst om Aftenen kunne, efter en mislinget Fangst ⁽³⁾, finde, i et Stykke af en frisk Sæl eller Fugl, ikke mindre Bederqvægelse end Mættelse. Ofte ligge ogsaa Kajackerne ikke langt fra Konebaadene. Egentlig ligge de for at oppasse en Sæl eller Fugl; men bliver der i det samme stuet i en Hval; kunne de give Hvalfangerne god Underretning om, hvor den kommer op ⁽⁴⁾, hvorved Konebaadene des

lettere

(1) Naar Grønlanderne fare ud paa Hvalfangst, fare de gjerne med to eller tre Konebaade, hver med ti eller tolv Mand paa.

(2) Kajak, *dual.* Kajnek, *plural.* Kajnet, saaledes kalde Grønlanderne de smaa Baade, hvort kun een Mand kan sidde.

(3) Man maa ei tænke, at der bliver fanger Hvale hver Gang, naar Grønlanderne ere ude paa Hvalfangst. Man kan ofte tage ud, uden at stikke i nogen Hval; man kan tidt stikke, uden at dræbe nogen; og man kan tidt dræbe nogen, uden at faae den til Lands. — I en Efterretning fra Sukkertoppen i Grønland, hvor Grønlanderne ogsaa, skönt selben, fange Hvale, dateret 23 Augusti 1770, skriver en Grønlander mig følgende til: Okkiok tamane Arbersoak pirfarigalloarpæt, Kallinniarlugo, Arkfarnersub umiutekejarpatigut. Arkfarnersoak pittorarmet, kemekparput, ingmarajungvoak illengerpæt Inuit. 3; Vi fik vel i Vinter en Hvalfisk her, og vare i Færd med at bydere den til Lands, men den stemme v. haarde Østenvind havde nær forvoldt, at vi havde sat vor Konebaad til. Da den stemme (haarde) Østenvind kom, forløbe vi den (Hvalen), og Grønlanderne skare kun lidt af den.

(4) Man veed, at naar en Hval bliver stuet paa europæisk Maade, drager den Slupperne efter sig. Men Grønlanderne bruge ikke denne Maade. Ved Hvalpen er bundet en Blære, som kastes over Borde med det samme, at Hvalen bliver stuet. Hvalen, saa snart den mærker, at den er saaret, søger strax under Vandet, følgerlig drager Blæren med sig, og altsaa bliver med eet borte for

letter: kunne efterfætte, lense og dræbe den. Der blive langt flere Hvale dræbte, end der faaes til Land. En stærk Søedynning, en paakommende maadelig haard Landvind, en Modvind, og sligt, kan fikle dem ved deres Rov ⁽¹⁾. Fornødent er det derfor, at man strax faaer flere Ronebaade ud, der kunne hielpe at buxere Udselet til Lands, førend Søen og Vinden det forbyder. Her gjøre atter Kajackerne en herlig Tjeneste, saasom de strax kunne jage til Land, og give de hjemme værende Qvindfolk det lykkelig giorte Bytte tilkiende, beordre dem at fare ud, og selv hielpe dem med videre tilrette. De kunne altsaa i denne Strid med Hvalen ansees som de flyvende Tropper ved en Krigshær, hvilke ikke gjøre mindre, siont ei samme Tjeneste, som de haardere Bevæbnede.

Ere de svage og gamle, og altsaa ikke kunne taale at fare ud, saa kunne saadanne for det første ikke stendse meget; og dernæst er det jo høist billigt, at Selskabet underholder de Lemmer, som gierne ville, men ikke kunne arbejde som de andre. Fattige og skrøbelige Folk tillode Jøderne at sanke Ny op af deres Agre, og paa saadan Maade at nyde Deel i den Guds Velsignelse, de indhøstede. De
vare

dens Kiender, som imidlertid ligge og see sig om, for at give Nyt paa, hvor den igjen kommer op; men da den ofte kan gaar et langt Stykke bort fra det Sted, hvor der blev istukket, eller og tage en ganske anden Ve, end den, Grønlanderne meene, saa hænder det sig ikke sjelden, at den kan komme op og faae ganske afpustet, førend de kunne faae Die paa den; og ved saadan Leilighed er det til megen Nytte, at Kajacker ere tilstede; thi da een ligger her, en anden der, saa kan een eller flere af disse faae den at see, førend Ronebaadene, og, som meget letroende, give Underretning om, hvor de skulle søge den.

(1) De europæiske Hvalfangere fange altid i aaben Søe. Naar deres Slupper have stukket i en Hval, følge de efter Slupperne og Hvalen med Skibet, saa at det giorte Bytte i en Hast kan bringes i Sikkerhed til Skibet, ved hvilket det gøres fast.

vare at rose; men langt meere Grønlænderne, som uden Befaling, uden Oplysning tillade deres Fattige det samme. Men hvad dem angaaer, som ei boe paa samme Sted som Hvalfangerne, og hverken tage Deel i Hvalfiskeriet, eller paa anden Maade understøtte det, er det meere vanskeligt, at begribe Nyttens og Billigheden af denne Lov, som endog giver dem Rettighed til at flendse saa meget, som de kunne. Uden man vil sige, at det skeer, for at opmuntre dem derved til at tage Deel i en Fangst, som giver saa god Fordeel, og hvor Fordeelen, efter al rimelig Formodning, maa alt blive større, jo flere der lægge Bind paa den, saasom den da kan drives med større Magt, og folgelig meere fanges, isald ei ellers nogen Uheld indstaaer. Eller man vil sige, at det, som af Fremmede kan flendses, ikke er stort; thi nogle af dem ere ganske uvante til dette Arbejde ⁽¹⁾, og da de ere fraværende, faae de det ofte ikke at vide, førend det er for sildt ⁽²⁾. Eller man vil sige, at det skeer for at nyde samme Ret, hvis man et andet Nar skulde faae i Sinde at boe paa et Sted, hvorfra Hvalfangsten ei blev drevet ⁽³⁾. Eller denne Bedtægt er giort af lutter Goddædighed, for at giøre sine Landsmænd og Venner deelagtige i sin Lykke. Eller man vil sige, at denne Skik haver sin Oprindelse fra de første Tider, da hele Folket bestod kun af saa Slægter, der, formedelsk indbyrdes Svogerskab, have ei regnet

N n 2

det

- (1) Dette har meest Sted, naar der tales om saadanne Fremmede, som vel boe, men dog nepptigen ere komne i Districtet.
- (2) Saasom de kan boe undertiden nogle Miile fra det Sted, hvorfra Hvalfangsten egentlig drives.
- (3) Man veed, at Grønlænderne ikke altid boe paa eet Sted. I een Vinter boe de i eet, en anden Vinter i et andet District. Blive de i det samme District, er det derfor ikke sagt, at de boe paa samme Sted i det, som de boede Nare tilforn.

det saa noie med deres Benner, og som desuden ikke kunde benytte sig af en heel Hval, allerhelst siden Overskudet var uaffættelig. Eller man vil sige, at denne Skif grunder sig paa denne, som det synes, Grundlov: Af alt Kart og meget Stort maa enhver tage sin Deel (¹). Eller fordi man hastig kan faae Nadsletet afflenset, at ikke Aarets Tid skal løbe bort, og de til Hvalfangst bequemme Dage skal hensoinde, inden man paa ny kunde komme ud igien. Eller det skeer, fordi man, af to onde Vilkaar, hellere vil lade fremmede Grønlændere, end Hayerne, tage Deel i sin Fangst. Eller det skeer, for ved sig kraftig bevægende Grund at tillokke alle omliggende Grønlændere, til strax at komme, naar de høre nogen Hval er dræbt; da de, naar de kunne komme saa hastig, tillige hielpe til at bupere den i Land, hvorpaa ligger lige saa stor Magt, som at dræbe den.

§. 3.

Det tillædes enhver, at flensde saa meget, som han kan. Ved denne Artikel komme vel Mange til Fort. De kunne, i Henseende til Harpunering, Styren, Roening, være brave Mand, men med alt dette slette Spøk. og Bardestiærere; hvorfor de, skiont de kunne have megen Deel i Hvalens Fangst, faae dog mindre deraf, end andre, som have havt mindre Deel deri. Men her maa agtes, at

(¹) Saaledes finder man, at alle de større Hvalarter ere tilfælles for enhver, som kommer til Byttet, førend det bliver afflenset; og hvad det angaaer, at alt Kart ogsaa er tilfælles, saa seer man det tydeligt. Hos os, ved Amertsof, blev ikke fanget uden een eller to Hvidfiske om Aaret; og i al den Tid, jeg var der, fun een Eenhjørning. Af disse flensede enhver af Mandkionnet sit Stykke. Derimod i Disco-Bugten, hvor disse, især Hvidfiskene, udgiøre en god Deel af Indbyggernes egentlige Næring, bliver der især om Vinteren ikkun gjort Uddeeling. Men herom videre ved en anden Leilighed.

at det er vanskeligere, paa Grønslændernes Maade, under Vandet, at ligge og skære Spek og Barder, end at roe med en Aare, styre et Fartoi og stikke en Fisk. Men det Arbejde, som er meest vanskeligt, er og i Grønland meest agtet, og holdes meest værdigt at belønnes, ei med Ære alene, men og med Binding. Denne er saa meget meere lovlig, som Ingen faaer meere end han selv skærer, og Ingen forbyder en anden, at skære lige saa meget, om han ellers kan. Da enhver faaer af Hvalen, efter som han flendser til, saa opmuntrer dette den tilvopende Ungdom, i Tiden at bue sig i Springpelse og at holde sig længe under Vandet. Jo bedre de lære dette, jo nyttigere blive de Selskabet, og jo længere kan dette vente at have Nytte af dem, saasom de, ved Vaades Kantring eller Sonderknuselse langt ude paa en Fiord ⁽¹⁾, kunne, om Hvalen ellers ingen Skade gjør dem, lettere bierge sig selv, og, maaskee, med sig selv andre; da derimod de Ubevante skal have Ondt nok med sig selv, end sige, at de skulde bierge andre.

§. 4.

Zvo, som finder i Stranden Barder, og tillige bringer dem selv op paa Land, hører dem til; men dersom han alene finder dem, men ikke opbierger dem, haver han ingen Rettighed til dem, men den eller de, som finde og bierge dem. Ly nogen eller nogle i Færd med at bierge fundne Barder, og andre komme dertil, maae de frit bierge med, og hvad de bierge, er deres.

Men 3

At

(1) Hvalen, naar den bliver stukken, kantrer undertiden, ja vel og slaer Vaaden itu. Grønslænderne isøre sig derfor et Slags Svømmereskaber, som vi kalde Springpelse, i hvilke de kunne gaae i Vandet. Med samme ligge de og i Vandet, og flendse Spekket, Klødet og Barden af Hvalen.

At en Mand, som finder Barder, men ei kan bierge dem, ei faaer noget af dem, og at den eller de, som finde dem og drage dem op af Soen, tilegne sig dem, er hoist billigt, saasom de ved denne Leilighed dog komme Selskabet til Gode; da de ellers, isald de bleve liggende, til den første Finder fik gjort Anstalt til deres Opdragning, kunde imidlertid af Bølgerne drives ud igien, uden at komme til noget Menneſkes Nytte.

At de, som have stukket og maaskee dræbt Hvalen, hvoraf disse Barder ere affaldne, sigi faae dem, uden saa er, at de finde og bierge dem, er hoist billigt, saasom Inger kan bevise, skjønt vel rimeligviis formode, at det er af denne eller hiin Hval, som de den eller den Gang saarede eller dræbde. Om de end kunde bevise, at de just ere af den, de have dræbt, saa findes de dog som oftest saa langt borte fra dem, at de vilde maaskee uddrives af Soen, og saaledes ei komme til Nogens Gavn, hvis man vilde bie med at opdrage dem, til de rette Eiere vare opsogte og komne. De have desuden overgivet Fisken, og selgelig derved mistet deres Eiendomsret til den og dens Barder, hvorfor hverken Nadslet eller Barderne kan høre dem til, uden saa er, at de, ved at finde det igien, eller paa anden Maade, efter Landets Bedtægter erhverve sig Eiendomsrettighed enten til alle eller til nogle af Barderne. Jeg har ellers mærket, at naar man formoder, at det er dennes eller hiins Fisk ⁽¹⁾, blive ham gierne nogle Barder forærede af dem, som have faaet de fleeste.

At den, som finder Barderne først, ei eene beholder dem, med mindre han faaer dem paa Land, inden nogen anden kommer dertil; og at enhver, som kommer til de fundne Barder, har

Loov

(1) Hvad den Salemaade vil sigi, at Hvalen er dennes eller hiins, sees af §. I.

Lov til at bierge saa mange paa Land, som han kan overkomme, og at de, han saaledes bierger, tilhøre ham: synes ligeledes billigt; saasom man ellers maatte befrygte, at een Mand ikke kunde saa hastig, som fornøden gjordes, trække saa mange Barder paa Land; da de, af en heel Giff, beløbe sig over 500; og at denne Sinkelse kunde forvolde, at en paa kommende Soedynning og Storm kunde føre dem fra Landet, hvor de altsaa hverken kunde komme Finderen eller nogen anden til Nytte. Hvilken Uheld man synes at have villet, saavidt mueligt, forekomme herved, at man har tilladt enhver Tilkommende, at optrække saa mange, som han vilde og kunde; og at dette kunde skee med des større Fyrighed og Hurtighed, haver man givet ham Eiendomsret over det, som han saaledes optrakde.

§. 5.

Naar et Hval: Nadsel findes, faaer Eiermanden Sarpun og Blære, hvis de findes ved Nadslet; men til Nadslet selv har han ingen videre Ret, end en anden. De, som finde det, hører det til, dog saaledes, at enhver, som kommer dertil, og kan, maa flendse saa meget, som han kan overkomme.

Et Nadsel kan drive mange Mille omkring i Søen. Ti Gange kan det støde til Land; ti Gange kan det drives derfra igien. Vinden har stor Magt over det; Strømmen har næsten større. Det er derfor høist nødvendigt, at, naar et Nadsel findes ved Landet, der strax bliver gjort Anstalt til dets Fastbindelse, at det ei oftere skal ud drives. For Finderen og hans Hielpere kan hertil ingen større Opmuntring være, end denne, at de vide, at Nadslet er deres, hvis ingen fremmede Giester komme, og om de komme, at de som Sindere, og folgelig som de, der først komme til at flendse, beholde
gemeen:

gemeenlig Broderparten. Men at de andre, som ikke ere Findere, men komme da først til Nadslet, naar det er ført til Landet og der fortsøiet, faae deres Deel af Speck og Barder, synes især at tillades for Havernes Skyld, da man hellere vil, at Mennecker end Haver skulle have Nytte af Spekket. Og siden man tillader det med Spekket, har man venteligen ikke villet undtage Barderne fra denne Lov; allerhelst naar man estertænker, at den tilvovende Ungdom der ved opmuntres til at øve sig vel i Springpelse, til største Nytte for det Almindelige (*).

Man kunde ellers sige ved denne Artikel, at det synes hoist billigt, at naar et Hval-Nadsel havde Harpun i sig, hvoraf man let kunde domme, naar og af hvem det var stukket, at da disse fik nogen Deel af Byttet, skiont de ikke sandt det. Men vi have seet, at i Følge de foregaaende Artikler kan ingen, i en egentlig Forstand, tilægge sig Fisken; og skiont den kaldes hans Fisk, som haver lagt Blære og Harpun til, saa har dog enhver, dette uagtet, Rettighed til at flendse Barder og Speck af den, og det saa meget, som de kunne overkomme; fra hvilken Frihed Fremmede, som kunne komme til den dræbte men endnu ikke afflendsede Hval, ikke engang udelukkes. For Havernes Skyld maae Nadseler især afflendses i en Hast, hvortil mange udfordres; og estersom de erhverve sig Eiendomsret over alt det, de afflends, gjøre de sig yderste Glid, spare ingen Umage, og sige intet Arbejde. Men herved bliver ogsaa Spekket deelt i mangfoldige smaae Deele, hvorved det bliver umueligt, uden nogens alt for store Fortrydelse at tage fra enhver en proportioneret, for at give enhver af Hvalfangerne en, efter deres Duellighed til at flendse, ligesledes

(* Hertil kunde søies andre Aarsager; men de findes allerede anførte oven for i §. 2 og 3, og derfor vil jeg ikke igientage dem her.

ledes proportioneret Deel. Hiine vilde synes at miste for meget, disse at faae for lidet. Enhver af hiine vilde paastaae, at han ei, i Sammenligning med hans Naboe, burde give saa meget fra sig; og enhver af disse, at han burde have meere. Siden nu indbyrdes Tivligheder, som allesteds, saa meest i en fri Stat, hvor ingen Overherre, ingen Dommer er, bør, saa meget mueligt, forebygges; saa have ventelig Fædrene for denne Aarsags Skyld tilladt, at de, som sandt et Udsæl, skulde, uden nogen Afgift til Eiermændene, beholde, det enhver biergede.

Man kan og sige til denne Bedtægts Forsvar: At siden de, der have stukket i Fisken, have aldeles overgivet den, saa have de med det samme tabt deres Eiendomsret til den; og at den eller de, som finde den igien og gjøre den fast til Landet, ere dens rette Eiere.

§. 6.

Naar en Hval flendses, og Flendserne komme til Land med det, de have afflendset, tillades enhver Smaadreng at skicere sig saa store Stykker af Spekket, som han kan; og vedbliver han saa længe ved dette Arbeide, til Qvinderne komme, for at tage Spek-Stykket og lægge det i Dyngen.

Denne Frihed synes at være Børnene forundt, deels, for ved denne Fornøielse at give dem Lyst til at træde i Fædrenes Fodspor og lægge sig efter Hvalfangsten; deels og for de Fattiges Skyld; saasom en Enke, der haver en Søn paa ti til tolv Aar, ved saadan Velighed dog kan faae saa meget Spek til sin Lampe, at hun i Henseende til Brændsel, og undertiden i Henseende til en Deel af Foden, kan leve i den Vinter, Andre utrængt.

§. 7.

Bliver nogen ved Slendsning og Vardestkæren saaret, maa han ei gjøre sig vred derfor.

Denne Sædvane er hoist billig. Efterdi man ligger i Hobetal omkring Fiske, ofte i Mulin og Mørke, og følgelig letteligen kan, imod sin Villie, gjøre Nogen Skade, er det hoist billigt, ikke at regne en Anden den Vaade til Onde, som han ingenlunde kan gjøre ved. Og paa det ingen, ved Paaskud af Vaade, skulde tilføie sin Næste nogen Skade, befaler en anden Bedtægt:

§. 8.

At vogte sig nøie, at man ei beskadiger en anden; hvilken billige Bedtægt Overtroen har givet sin fulde Vægt; i det man troer, at om den, der har haardt saaret en anden, bliver ved at fortsætte sin Slendsning, skal Blodet ikke stilles, og Saaret ei læges. Hvorfor man har forordnet, at

§. 9.

Naar Nogen ved Slendsningen haardt saarer en anden, saa at den Saarede for den Aarsags Skyld ikke videre kan slendse, skal den, som saarer, strax forlade Sisten, og ei videre besatte sig med Slendsningen.

§. 10.

Jeg har nu anført de fornemste Skikke ved Hvalfiskeriet, saaledes som de have været og tildeels endnu ere. Jeg siger tildeels. De sidste Aaringer, nemlig fra 1765 til nu, have gjort nogen Forandring; Gud veed, om det er til Landets og Stedets Beste. De
fleeste

fleeste Danske, deels af en redelig Hensigt, deels af Uvidenhed, nogle maaskee af Ondskab, ville ingen Regler binde sig til. Andre ville endeligen være Reformatores, uden at gjøre sig de Ting, de ville reformere, ret bekiendte, og uden at overveie eller kunne overveie Tingene i deres Sammenhang, og faae ret Indsigt i dem. En Skin-Nytte, som deres Reformation kan føre med sig, er ofte nok til, i deres Tanker, at gjøre den fornøden og at stride for dens Ivoerksættelse. At Grønlanderne ved slige Ting forvildes; at de selv tilsidst ingen Regler ville følge; at de Døbte, som de, der meest omgaaes med de Danske, og maae for en Deel rette sig efter dem, som de boe hos, blive af deres Landsmænd, der helligen iagttage deres fædrene Skikke, hvoraf en Deel ikke ere ilde grundede, anseete som Folk, der ved Omgang med Fremmede ere blevne fordærvede: er let at fatte. Man mærker derfor, at en fornustig Christen blant fremmede Grønlandere retter sig aldeles efter alle tilladelige Skikke, skiont han handler ganske anderledes ved Nyebyggerne. Præsterne, som af Gud og Kongen ere satte til, ikke at ophæve det Gode i Folkets Sæder, men at forbedre dem, see sig alt for lidet understøttede ⁽¹⁾, og maae lade mange Ting blive ved et blot Dnske. Saa som man kommer til Landet med liden Indsigt i Sproget ⁽²⁾, i Folkets

Do 2

Sæ:

(1) Det er utroeligt, at en Dansk Mission, som er begyndt og bliver vedligeholdt ved de Danske Kongers Gavnildhed, er saa lidet understøttet. Det er sandt, Christendommen har haft storre Fremgang, end man har kunnet vente; men den vilde endnu videre udbrede sig, man vilde endnu see storre Frugter deraf, ja, jeg tør sige det, Landets verdslige Tilstand vilde blive forbedret, naar de, som faae Penge for at besøge det Land, som underholder dem, vilde alvorlig understøtte Missionen.

(2) Missionen har vel saiet den Anstalt, at Seminaristerne forud skulle undervises i det Grønlandske Sprog; men de Fleestes Omstændigheder nøde dem til at anvende

Sæder ⁽¹⁾, i Landets almindelige og sin Meenigheds besynderlige Omstændigheder; saasom Sproget, de nødvendige Embedsforretninger, o. fl. m., udfordre næsten al en Mand's Tid og Flid i de første Aaringer, maa man i nogen Tid lade alle Ting gaae, som de kunne, og lade sig af Andre veilede ⁽²⁾. Ere nu disse Raadgivere indsigtsfulde

vende Tiden paa andet, end det Grønlandſke Sprog. Vi have og for lidet ſkrevet heri; og vi burde i det ringeſte have alle de grammatiſke Opdagelſer, ſom ere ſkete, ſiden Herr Profeſſor Egede ſkrev ſin Grammatica.

(¹) Det var godt, om man havde Udtog af alle Miſſionairernes og Riibmændenes Dagbøger; hvor der forekomme mange Handlinger, ſom meget oplyſe Folkets Skikke. Men diſſe Udtoge maatte gøres af en kyndig Mand, der havde kaſtet Fordommenes Nag af ſig; og de maatte geleides med hans Anmærkninger. Ingen maatte antages til Seminarift, inden han havde læſt dem, og vidſte at gjøre Rede for en Deel af deres Indhold. Ligeſom det og vilde hielpe meget til Miſſionens Fremgang og ſande Tarv, om det blev paalagt, at Ingen maatte ſøge at komme i det Grønlandſke Seminario, førend han en Tidlang havde hørt et Collegium over det Grønlandſke Sprog. Han lærde ſelv at dømme om ſin Duellighed til at lære Sproget; og Provſten erfarede af den Flid, han anvendte, og den Fremgang, han gjorde, om han burde virkelig antages. Fleere lagde ſig og ved den Veilighed efter Sproget; og hvo veed, hvad Nytte det kunde føre med ſig? Vi vide, at Hr. Spier aldrig kom til Grønland; men den Tanke, at gaae dertil, gav ham Anledning til at ſkrive tre Strideſkrifter om Grønlandernes Religion; ſom jeg havde ønsket, at jeg havde læſt, førend jeg gik til Grønland; thi naftet jeg ikke bifalder ham allevegne, vilde dog hans Tanker have givet mig Anledning til noiere Eſtertanke.

(²) Der var Intet, der vilde hielpe Miſſionen meer paa Fode, end at de nye Miſſionairer kunde være et Aars Tid hos deres Formænd, ſom ſkulde være forbundne til at underviſe dem, ikke alene i Sproget, men endog i alt andet, Landet angaaende. Jeg havde den rare Lykke, at have min Eſtermand hos mig i eet Aar, førend jeg gik hjem; og Miſſionen har allerede ſet Nyttens deraf. I dette ene Aar, jeg har været hjemme, ere de komne til Miſſionen, ſom jeg mindſt ventede; og ved det, han kiendte Grønlanderne, førend han blev deres Lærer, har han holdt en bedre Orden, end der kunde ventes i et Land, hvor Præſten maa være alle Ting.

fulde og redelige Mænd, kan al Ting gaae vel; men fattes dem enten Eonen eller Villien til at give gode Raad, kunne i de første Aar letteligen saadanne Indretninger gøres, som alt for sildede indsees og fortrydes. Endog saadanne Ting, som man siden erfarer at være høist skadelige, kunne baade roses og gøres Opmuntring til. Saaledes troede jeg, at Hvalfangsten, af Danske dreven, var Umertloft høist nyttig; men Erfaring lærde, at der vel kan komme den Tid, at det kan blive til Nytte for Folket, men at det er endnu for tidlig, og at der for Hvalfiskeriet maae først gaae gode Anordninger. Jeg troede og, at Grønlandernes Streiffen var skadelig; men har siden lært, at Venfkab imellem Nationen derved vedligeholdes, Alles Erang afhjelpes, Sprogets Mundarter blive hinanden ikke alt for ulige, o. a. m. (1). Jeg meende og, at deres Sange ved de offentlige Lyftigheder vare syndige; og dog har jeg siden befundet, at det er een af de ypperligste og bedste Indretninger i Landet, og som jeg ønskede, kunde overalt bringes i fuld Brug igien paa de Steder (2). Slige Feiltagens Tilstaaelse smigre ikke min Egenkierlighed; men jeg opoffer den, og meget meere, for Landets Belsærd, og villig aabenbarer de Skær, hvorpaa jeg har stødt an, at Andre maatte vogte sig for dem. Jeg skriver ogsaa dette, at Læseren deraf kan see, at jeg kan see saavel mine egne som andres Feil.

Men at komme til de Forandringer, som de sidste Aaringer have gjort i dette Districts Vedtægter ved Hvalfiskeriet, da maa anmærkes, at

a) den, som bruger Blæren eller stikker Hvalen, faaer undertiden Navn af den. Dette har jeg først iagttaget efter at jeg

(1) Om dette skal ved en anden Leilighed, om Gud vil, handles udsærligere.

(2) Om Grønlandernes Sange har jeg skrevet en egen Afhandling.

havde giort Udkaſt til denne Afhandling, dog forend jeg nu reenskriver den. Aarsagen til dette er ikke ſaa let at ſlutte. Følgende Giſning holder jeg dog meeft rimelig, ſaaſom den ſtemmer meeft overeens med Omſtændighederne og den Kundſkab, jeg har om Folket. Der blev 1762 af Herr Kapitain Egede begyndt med at bruge ſtore Uſuk-Blærer ⁽¹⁾. Saaſom dette ſtreed imod gammel Sædvane, og diſſe Skind desuden ikke kunde ſaaes i Diſtrictet, maatte de anſkaffes paa Kompagniets Bekoſtning. Siden Blærerne nu ſaaledes af Kiøbmanden bleve forfærdigede, og alſaa fik Navn af Kiøbmandens; thi de fleeste Grønlandere meene, at alt det, Kiøbmandene have under Hænder, er og deres ⁽²⁾: ſaa burde og Fiſken efter gammel Sædvane kaldes hans. Det ſkeede ogſaa virkelig med den forſte Fiſk, ſom blev fanget med ſlig en Blære, at den blev kaldet Neſes eller

(1) Jeg har tilførn erindret, at de Blærer, ſom bruges ved Hvalfiſkeriet, ere ikke andet end opblakte Kobbeſkind. Tilførn brugde man til dette Brug Skindene af de mindſte Kobber; thi man troede, at det ikke var ſaa meget Blæren, ſom de Amuletter, der vare i Blæren, ſom tvang Hvalen. Men Kapitain Egede, en yngre Broder af Herr Profeſſor Egede, lærde dem at bruge Blærer af Uſuk-Skind, hvorved de have fundet ſig meget vel. Men Grønlanderne kalde en Art meget ſtore Kobber med dette Navn. I Mangel af ſaadanne Skind kunne og de mindre Blærer bruges, med en liden ſtirkantet Træplade foran. Den tvinger Hvalen meget. Men er den ikke meget ſtærk, gaaer den ſtrax itu; og er den for ſtor, maa enten Harpunen trækkes ud, eller og maa enten den eller Touget gaae itu.

(2) Nogle Kiøbmand, vil man ſige, ſkal ſelv have været forſængelige nok til at indbilde Grønlanderne, at alle Handelsvarerne tilhørde dem. I hvorom alting er, have de ſelv have Skæde deraf. Grønlanderne, ſom ſelv ere et godgiørende Folk, naar de have noget, finde kun liden Credit for dem, ſom de fornemme, vil ikke give dem noget omfonſt; ſkiønt de dog ere, efter deres Meening, ſaa rige, at de have hele Koſter fulde af Varer, ſom de ikke bruge.

eller Kapitain Egedes Sift (¹). Men det skeede ikke heller, saavidt jeg veed, tiere end den Gang. Siden har man tilegnet den Grønlænder Fikken, som har faaet Blæren til Brug; eller den, som har stukken den; formodentlig fordi man, siden de nye lange Harpuners Opfindelse, har lært, at det kommer meere an paa, at sætte den vel ind i Livet paa Fikken, end paa noget andet, og at det just ikke er enhver, som er i Stand til at gjøre dette. Men at de ikke tillægge Røbmanden, som den, der paa Kompagniets Vegne (²) lægger Blæren til, Æren for Fikken, men hellere den, som bruger den, dertil maa Grunden være i deres besynderlige Æsiagtelse, som de, ved alle givne Leiligheder, søge at vise mod hinanden, og i en Slags Ringeagtelse, som de bære for de fleeste Fremmede, og især udvise mod dem, som ikke ere efter deres Sind.

β) Man seer af det Foregaaende, at Røbebaade ere laante til Hvalfiskeriet uden nogen Betaling. Ikke engang fik den, som laande Baad, Æren for Fikken. Denne tilegnede sig Blærens Eier alene. Men i de seenerer Aar har man vel tordet begiere Betaling for at bruge Baaden, og Aarsagen er denne: Aar 1765 vilde de Danffe selv

(¹) Kapitain Egedes Fornavn er Niels, som Grønlænderne i Begyndelsen ikke kunde udfige, men nævnte det ved Nese; ligesom Hans Høitærverdighed, Hr. Professor Egede, er i Grønland bekiendt under det Navn Pavia, hvilket skal være vor Paul.

(²) Man maa ikke slutte, at Kompagniet lader Hvalene fange, fordi de lægge Blærer og undertiden andet Redskab til. Det skeer, for at understøtte Grønlænderne; thi naar disse fange, falder der god Handel, og Kompagniet har Fordeelen deraf. Den Erfaring burde lære det, at dets Fordeele og Grønlands kunne gierne bestaae med hinanden, og at Kompagniet da vinder meest, naar det meest understøtter Landets Indbyggere. Det kan her anmærkes, at Kompagniets egne Folk ved Holsteinsborg vilde fra 1765 til 1767 inclusive selv fange Hvale; men det gif over Styre, efter at store Penge vare forødt.

selv fange Hvale; de havde hverken Folk eller Baade dertil, derfor maatte de leie begge Deele. En Grønlander var villig til at laane sin Baad, og han fik en Riffel derfor. Grønlanderne, som ei ere saa taabelige, at de jo nok skionne, at det er lige saa meget Handelen om at giøre, at der blive Hvale fangede, som dem selv, have i de følgende Tider vidst at betiene sig af denne Lærdom, og have begiært, at de maatte af Kiøbmanden faae Betaling for deres Konebaade, og paa andet Vilkaar vilde de ei laane dem ud. Maaskee at og den uherlige Erang paa Skind kan have giort noget dertil. Dette veed jeg, at Baadene bleve leiede i en god Hensigt; men jeg veed tillige dette, at det har i de følgende Tider været til Hinder i Hvalfiskeriet. Jeg troer dog, at denne Skik vil efterhaanden gaae af Mode, og at den forrige vil komme i Brug igien.

